

UDC 811.113.4

Andrzej Szubert

Adam Mickiewicz University, Poland

I DETTE ÅBENBARINGENS LYS — ET EKSEMPEL PÅ ORDDANNELSE, INKONGRUENS ELLER MÅSKE NOGET HELT TREDJE?

For citation: Szubert A. *I dette åbenbaringens lys — et eksempel på orddannelse, inkongruens eller måske noget helt tredje?* *Scandinavian Philology*, 2021, vol. 19, issue 1, pp. 126–138. <https://doi.org/10.21638/11701/spbu21.2021.108>

Formålet med artiklen er at beskrive konstruktioner af typen *et kunstens hus* i dansk, hvor det første af substantiverne er i bestemt form (med efterhængt bestemt artikel) genitiv i attributiv og ikke bestemmende funktion i forhold til det efterfølgende substantiv. Bestemmeren (ubestemt eller bestemt artikel, demonstrativt pronomen m.m.) er i konstruktionen ikke direkte koblet til det efterfølgende substantiv, med til det sidste i frasen. Dette strider imod en almindelig nominalfrases struktur, hvor bestemmeren direkte henviser til det direkte efterfølgende substantiv. Tilsammen udgør de bestemmeren til det sidste substantiv (jf. *en bils ejer*). I tilfælde af den her drøftede konstruktion henviser bestemmeren til det sidste substantiv i frasen (jf. *dette herrens år*). Derudover kan der forekomme adjektiver foran begge substantiverne, men de henviser altid til det sidste substantiv (jf. *en vældig kræfternes udfoldelse*). Artiklen beskriver både de grammatiske og semantiske forhold i konstruktionen. Som det er vist i artiklen, drejer det sig her først og fremmest ikke om orddannelse, men om attributiv brug af et substantiv i bestemt form genitiv. For det andet er det også interessant at bemærke, at de semantiske forhold i konstruktionen ikke overlapper de grammatiske, men udgør et separat mønster, idet både bestemmeren, adjektiverne og attributsubstantivet henviser til kernesubstantivet på det semantiske plan. Vigtigst af alt er dog, at der er stærke tegn på, at vi ikke har at gøre med nogle få eksempler på en mere litterær stil eller faste vendinger, som de nuværende sprogbrugere har arvet fra den fjerne sproglige fortid, men en regelmæssig syntaktisk konstruktion. For at konkludere det med sikkerhed ville det være hensigtsmæssigt at opfølge denne initiale undersøgelse med en korpusundersøgelse og helst også et spørgeskema, som kunne afsløre de indfødte brugeres opfattelse af konstruktionen.

Nøgleord: nominalfrase, genitiv, bestemthed, syntaktisk konstruktion, dansk grammatik.

1. INDLEDNING

Artiklen skal drøfte og beskrive konstruktioner af typen *det herrens år* i dansk, hvor substantivet *herrens* ikke er bestemmer, men beskriver, altså attribut til det efterfølgende substantiv, og hvor bestemmeren, i dette tilfælde *det*, er bestemmeren til *år* og ikke *herrens*, hvilket ville være det naturlige. Historien med konstruktionen, jeg gerne vil præsentere, rækker flere år tilbage, fra da jeg så sætningen:

”Euklid var for ham som *et åbenbarings lys*, og det irriterede ham at han ikke evnede at videregive den nye videns fantastiske betydning” [Follett, 2007, s. 541].

Jeg mente, at det var en redaktionsfejl eller inkongruens. Jeg kendte udtryk som *et lettelsens suk*, *i det herrens år*, men betragtede dem som ”forstenede”, ”fossile” levn fra ældre tider, der kun bruges som leksikaliserede faste vendinger. Det interessante her er, at bestemmeren *et* ikke kongruerer med det efterfølgende substantiv (*lettelsens*), men det sidste *suk*. Derudover er substantivet *lettelsens* i bestemt form med bestemt efterhængt artikel. Selve genitiven vækker som sådan ingen opmærksomhed. Efter de ”normale” grammatiske regler burde det hedde *en åbenbarings lys*, eller *åbenbarings lys*, hvor bestemmeren kongruerer med det efterfølgende substantiv.

På den anden side findes adjektiviske suffikser ved ubøjelige adjektiver som *-sens* (*livsens*, *dødsens*), *-ns* (*hjertens*, *nymodens*, *herrens*), *-s* (*sørens*, *pokkers*, *toplans*, *fuldblods*, *andenrangs*, *førsteklasses*, *dagligdags*, *gammeldags*), *-es* (*todages*). Ved at nævne eksempler af typen taler Aa. Hansen [Hansen, 1967 II, s. 220] om genitiven ved substantiver — altså kasussystemet, men det er adjektiver (selv når de stammer fra genitiver) og kan dermed ikke betragtes som substantiver i genitiv, da de nævnte suffikser føjes til stammer. *Gammeldags* er dog et eksempel på en sammendannelse. Min begrundelse for, at det er suffikser, er at fx *hjerte* er in-tetkøn, og det hedder dog *hjertens* og ikke *hjertets*, hvis det skulle være genitiv af *hjerte* i bestemt form singularis. Det er ikke alle suffikserne, der kan betragtes som en del af konstruktionen, for de skal i deres form stemme overens med den efterhængte bestemte artikel med genitivendelsen. Som nævnt før var min ide den, at det var orddannelse. Jeg stødte på flere eksempler af typen, der bekræftede min tese og troede, at problemet var løst, jf.

Biskop Guillem var *en kirkens mand* (...) [Lloréns, 2010, s. 44].

Hen havde i flere måneder kæmpet mod sin lyst, men gang på gang faldt han i *den samme utugtens synd*, som havde tilskyndet de to ældste blandt folket i biblens historie om Susanna i badet [Lloréns, 2010, s. 44].

Hvad der lignede *en forsigtighedens vej*, var i virkeligheden oversået af glaskår [Ludlum, 2007, s. 204].

Det ville være *en skæbnens ironi* at blive hængt op på grund af noget, man intet som helst havde at gøre med [Forsyth, 1982, s. 196].

Scoubide havde dengang næret bekymring for, at Roquebrun ville finde *disse ødelæggelsens købmænd*, der ved at handle heroin havde været årsag til en uskyldig ung piges død, før han eller andre gjorde det i samarbejde med *Brigade des Stupéfiants* fra Paris og det internationale narkopoliti [Gallico, 1976, s. 97].

Selv om han er et dæmonisk væsen- ganske vist med reelle hensigter- kan han ikke stille noget op mod *den hverdagens snusfornuft*, som får pigens mor til at ane uråd [KorpusDK].

Tilbage *i det Herrens år* 992 havde legationen fra Barcelona, som ledsagede Ramon Borrel til Carcassonne, vakt stor opsigt [Lloréns, 2010, s. 23].

Andre eksempler:

et hævnens alter [Enquist, 2010, s. 149]

et fornuftens rige [Enquist, 2010, s. 156]

i det fornuftens rige [Enquist, 2010, s. 159]

en beskæringens tid [Enquist, 2010, s. 98]

et magtens tomrum [Enquist, 2010, s. 39]

en universets velgører [Enquist, 2010, s. 48]

i denne nødens stund [Enquist, 2010, s. 308]

et gengældelsens år [Enquist, 2010, s. 326]

den hævnens nat [Enquist, 2010, s. 336]

nogle trøstens ord [Enquist 2010, s. 355]

de kærlighedens ceremonier [Enquist, 2010, s. 364]

en lovens håndhæver [McBain, 1992, s. 107]

denne dødens bebuder [Ludlum, 2007, s. 91]

det var en ungdommens stemme [Ludlum, 2007, s. 264]

de dannede et angstens billede [Ludlum, 2007, s. 264]

en sådan oplysningens apostel [Ludlum, 2007, s. 51]

en lighedens etik [Ludlum, 2007, s. 64]

en skæbnens ironi [Follet, 1994, s. 262]

en glædens dag [Falcones, 2011, s. 281]
dette kundskabens vidunder [Falcones, 2011, s. 551]
en kirkens man, en kirkens kvinde [Larson, 2008, s. 44]

Konstruktionen med et ubøjeligt adjektiv med et af de nævnte suffikser kunne fremstilles i en formel, som beskriver konstruktionen, og det sidste spørgsmål, som jeg gerne ville have svar på, var det semantiske og stilistiske plan, jf.

Bestemmer_(ubest., best. art., demonstr. pron., ubest. pron.) + Substantivstamme_(suff.) + Substantiv

Yderligere eksempler har dog afkræftet tesen om, at det kunne dreje sig om orddannelse. Grunden til det var, at jeg stødte på eksempler, hvor substantiver, der fungerer som attribut i sætningen, optræder i bestemt form neutrum eller pluralis, som i de neden under anførte citater, jf.

”Vi vil høfligst endnu en gang tilkendegive sovjetregeringens syn på den helt afgørende vigtighed af, at Deres Excellence også fortsat vil kunne lede Zangaro ad *den fredens og fremskridtets vej*, som Deres Excellence allerede med så fortrinlige resultater har betrådt”, sagde russeren [Forsyth, 1982, s. 106].

Derfor havde man sørget for at holde Christian intensivt beskæftiget, som om man havde villet udmatte ham, bedøve ham med ceremonier, eller med alle disse ritualer hensætte ham i *en teatrets verden* [Enquist, 2010, s. 346].

Efter at have kigget et øjeblik på børnene, der lå ned langs flyets midtergang, mumlede han ”Bliksems” (på engelsk: bastards) ad *den kapitalismens og privilegiernes verden*, som han gav skylden for alt ondt på vor klode, og prøvede af falde i søvn [Forsyth, 1982, s. 11].

Det drejede sig ikke om at kaste sin flåde ind i kampen med den spanske konges domæner; han skulle blotforvandle sig til *den kongernes konge*, Jomfru Maria bebudede, og afsløre pavernes løgne [Falcones, 2011, s. 752].

Du er i sandhed *en visionernes mand* [Ludlum, 2007, s. 540].

De sidst nævnte eksempler har vist, at tesen om orddannelse var forkert, og at jeg skulle lede efter løsningen et andet sted. I det følgende skal jeg præsentere, hvad der er blevet skrevet om konstruktionen i de gængse danske grammatikker, for jeg mener, at det er en regelmæssig konstruktion, og til sidst beskrive konstruktionens struktur og de grammatiske forhold mellem dens enkelte led.

2. HVAD SKRIVER DE DANSKE GRAMMATIKKER

Da jeg blev nødt til at opgive tesen om, at man kunne finde svar på spørgsmålet inden for orddannelsen, skulle jeg igen til at udarbejde en ny tese. Man kan finde eksempler på konstruktionen i de gængse danske grammatikker, men der beskrives ikke, hvad reglen for dannelsen af konstruktionen er, ej heller, hvordan forholdene mellem de enkelte led ser ud.

2.1. Kristian Mikkelsen

Kristian Mikkelsen [Mikkelsen, 1911, s. 64–65] nævner i sin *Dansk Ordføjningslære med sproghistoriske Tillæg* eksempler på konstruktionen under ”Vedføjelse”:

”Anm. Kun i følgende tilfælde sættes en vedføjelse foran en ordforbindelse, hvori det første ord er et tillægssald eller et henvisningsord, der har betydning af tillægssald:

1) i højere stil i forbindelser som: *en Husets Vogter (Herman Bang) dette kongens (eller mit) ønske, disse tidens skrækkelige laster, slige misundelsens røster*; ligeledes i den hyppige forbindelse *ingen verdens ting*;

(...)

4) når tillægssald har indgået en fast forbindelse med det følgende navneord, f. eks. *en herrens tjæner, et herrens vejr, en folkets mand, en frihedens talsmand, en kirkens fjende, en kærlighedens ånd, en overbevisningens varme, et tidens tegn, en mærkelig skæbnens ironi, sådanne mørkets gerninger, sådanne tidens omskiftelser*”.

Han taler her om ”højere stil” og om ”faste forbindelser, men de fundne eksempler viser, at der ikke i alle tilfælde kan være tale om faste forbindelser eller højere stil, når eksemplerne forefindes i nutidens kriminalromaner. Et andet sted beskriver han brugen af genitiven og angiver eksempler på konstruktionen under ”Stillingen af tillægssald samt steds- og tidsnavne, der er vedføjede navneord” [Mikkelsen, 1911, s. 612–613]:

”c) når det i forbindelse med navneordet udgør et stående udtryk, f. eks. *de ti guds bud, en hæsleg mørkets gerning, en ny kraftens og kærlighedens ånd, en ydmyg herrens tjæner, et nyt tvistens øble, et sandt guds under*;

d) også ellers i det ældre sprog og hos digterne, f. eks. *de store Naturens Bud* (Holberg), *de dunkelrøde Høstens Georginer* (Kaalund)(...)”.

Her er der igen tale om faste forbindelser eller om ældre og poetisk sprog, og som nævnt ovenfor findes der eksempler, der ikke opfylder de ovennævnte betingelser. Blandt hans eksempler er der nogle, der er i bestemt og nogle i ubestemt form.

2.2. Poul Diderichsen

I Poul Diderichsens *Elementær Dansk Grammatik* [Diderichsen, 1957, s. 113] finder man eksempler på konstruktionen under ”beskrivende Genitiv”, der optræder:

”a) som Beskriverled i faste Forbindelser som *et Herrens Vejr / den Satans Knægt / en Pokkers Fart*,

b) som Adverbial til Beskriverkerne: *Det var Satans koldt / En Pokkers køn pige*,

c) som Prædikativ: *Det var Pokkers*”.

Det ovennævnte bekræfter kun tesen om, at det ikke kan dreje sig om orddannelse, dvs. adjektiver med suffikser, men om brugen af substantivets genitiv, da substantiverne er skrevet med store bogstaver. Derudover er de fleste substantiver i ubestemt form, bortset fra *et Herrens Vejr*, og i selve konstruktionen forekommer ”attributsubstantivet” med bestemt efterhængt artikel. Her finder man altså heller ingen beskrivelse af selve konstruktionen.

2.3. Aage Hansen

Aage Hansen skriver i *Moderne Dansk* [Hansen, 1967 II, s. 225]:

”Genitiv i bestemt form med **karakteriserende** betydning indgår i en attributiv forbindelse der kan tage foransat bestemt eller ubestemt artikel o.l., fx: *en Fadervældens Stat (...)* med professionelle Optimister mente H.G. ikke at ville tømme **noget Løftets eller Haabets Bæger (...)** **den Dødens Lamhed**, *den Pernittengrynets Asthma*, **den Fladhedens Svindsot**, *der har slaaet vore Theatre!* (...) **en Velværrets Romantik (...)** **det Menneskenes Nonsens**, som jeg virkelig havde Energi nok til at sætte mig ud over (...) Voltaire, **den Sadhedens Mand (...)** *hun var et naturens vidunder (...)* *han stirrede ind i et Glædens og Henrykkelsens Land (...)* **en Overraskelsens Mand (...)** **den Handlingens Mand**

han er (...) *et Ensomhedens og Haabløshedens smertefulde Fløjt (...) de Vanviddets Febersyner, som kun den haarde Død bringer Udfrielse fra (...) Man stod ikke rigtigt i noget forpligtethedens forhold til de andre (...)*”.

Af eksemplerne fremgår, at det er substantiver, og disse opfylder konstruktionens krav, med forklaringen, at det drejer sig om en ”karakteriserende” betydning af substantiver i bestemt form genitiv, men der følger ingen uddybende forklaring.

Den næste konstruktion, Aa. Hansen [Hansen, 1967 II, s. 226] nævner, er en stilfigur:

”bestående af en genitiv pluralis føjet til et overled der er samme ord i singularis eller pluralis. Den hører hjemme i bibelsprog (overtaget fra hebraisk) og derefter brugt i andre højtidelige stilarter. Formålet er at angive den eller det ypperste, største af slagsen. Eksempler: *Forfængelighedernes forfængelighed (...) Himlenes Himle (...) eders Gud er Gudernes Gud og Herrernes Herre (...) Gud være Ære og Pris i Evighedernes Evigheder (...) Byernes By, Rom (...) Marguerite, du dejligste dronningernes dronning — Margueriternes Marguerite (...)*”.

I disse tilfælde handler det om en helt almindelig konstruktion, der udtrykker og fremhæver det vigtigste, største eksemplar i en gruppe. Det karakteristiske ved konstruktionen er, at den består af et substantiv i bestemt form pluralis genitiv efterfulgt af samme substantiv i nogen form singularis eller pluralis. Funktionen er rent stilistisk.

2.4. Erik Hansen og Lars Heltoft

I *Grammatik over det Danske Sprog* finder man ”den såkaldte attributive genitiv” i § 3.5. *Genitiv i attributiv funktion* [Hansen, Heltoft, 2011, s. 448–449]:

”Den fungerer rent adjektivisk og udelukker derfor ingen artikler og andre bestemmere:

Når Dyndkongens håndlangere fra Dødbidernes Forsnævringsfront får lov at krible og krable i teksten, hæmmes *det fantasiens kvantespring*, der i bedste fald kan gøre os til uforkrækkede mennesker

(Pol 27.3.1993 3 1)

Sprogligt ligger beretningen højt over, hvad man kunne forvente af *en uoplyst almuens mand*

(Skalk 5 2002 22)

London, *denne Maskinernes store Verdens By*

(Andersen En Digtters Bazar. Samlede værker XIV 226)”

Her er eksemplerne af samme art, men der forekommer også adjektiver som attributter. Erik Hansen og Lars Heltoft skriver også, at ”[s]ådanne genitiver står på beskriverpladsen i nominalsyntaxmet, ikke i bestemmerfeltet som andre genitiver og artikler” [Hansen, Heltoft, 2011, s. 449]. Som eksempler angiver de:

- (1) (disse) præstens kærlige *trøstens* ord
- (2) en stor *retfærdighedens* sejr
- (3) det *glædens* budskab
- (4) denne længe ventede *vankundighedens* triumf

Som det ses i eksemplerne, kan der forekomme et adjektiv som attribut foran hvert af substantiverne. Adjektivet kan placeres lige før substantivet i genitiv eller lige efter. Det fremgår ikke af eksemplerne, hvilket substantiv det pågældende adjektiv kongruerer med. I tilfældet af (1) kan adjektivet *kærlige* kongruere med demonstrativpronomenet *disse*, men ligeledes med substantivet *præstens*. Et mere entydigt eksempel er (2), hvor det er tydeligt, at *stor* kun kan kongruere med det sidste substantiv. Det samme gælder (4).

3. DEN GRAMMATISKE OG SEMANTISKE STRUKTUR I KONSTRUKTIONEN

I sin simpleste udformning består konstruktionen af en bestemmer (fx ubestemt, bestemt artikel, demonstrativt pronomen), et substantiv i bestemt form singularis eller pluralis genitiv og et substantiv. Grafisk kan det fremstilles således:

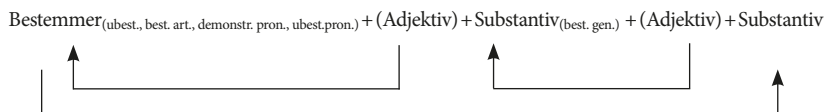
Bestemmer_(ubest., best. art., dem.pron.) + Substantiv_(best. gen.) + Substantiv

Bestemmeren henviser til og kongruerer med det sidste substantiv (kernesubstantiv) og ikke det øvrige substantiv (attributsubstantiv), der står imellem dem. Der kan dog også forekomme adjektiver som attributter foran begge substantiverne. I eksemplerne nedenfor findes adjektiver i begge positioner, men der er ikke blevet fundet eksempler, hvor adjektiver i begge positioner forekommer samtidigt, jf.

- (5) ”Vikingerne var vidne til *en vældig kræfternes udfoldelse*, udadtil som indadtil” [Skautrup, 1944, bind I, s. 178]
- (6) Forhandlingsdagen blev en strålende triumf for forsvareren, og *en sort sorgens dag* for spionageanklageren K. G. Jönsson [Guillou, 2008, s. 337]
- (7) Og han havde altid drømt om at forandringer kunne være mulige, men havde troet at han selv, en ubetydelig tysk læge fra Altona, blot var *en livets lille håndværker* hvis opgave havde været med sin kniv at skrabe livets smuds af alle disse mennesker [Enquist, 2010, s. 156]
- (8) Kaliffen genlæste telegrammet, han netop havde fået, og følte *en forventningens behagelige glød* [Ludlum 2007, s. 570]
- (9) I *dette dommens kostbare* øjeblik [Enquist, 2010, s. 306]

Det interessante er de grammatiske forhold inden for konstruktionen. Der blev ikke fundet mange eksempler med adjektiviske attributter, og de, der er blevet fundet, giver ikke ret meget svar på spørgsmål vedr. kongruensen inden for konstruktionen. På baggrund af (5) kan man slutte, at *vældig* kongruerer med kernesubstantivet *udfoldelse*. Det kan umuligt kongruere med attributsubstantivet *kræfternes*, fordi det er i flertal. Eksemplet (6) viser ikke ret meget, da begge substantiverne er fælleskøn og ental, men på baggrund af (5) kan man slutte, at adjektivet *sort* kongruerer med kernesubstantivet. Eksemplerne (7), (8) og (9) er af en anden art, fordi adjektiverne står mellem attributsubstantivet og kernesubstantivet. På baggrund af (7) kan man ikke konkludere noget, fordi *lille* ikke bøjes i singularis, og begge substantiverne er i singularis. I (8) kongruerer adjektivet med attributsubstantivet, for det kan umuligt kongruere med kernesubstantivet, fordi adjektivet er i svag form, mens der er ubestemt artikel. *Kostbare* i (9) kan kongruere med begge substantiverne. Hjælp til afklaringen af kongruensproblemet finder man hos K. Mikkelsen [Mikkelsen, 1911, s. 612]. Han angiver eksempler *et nyt tvistens æble, al sandt guds under*, der tydeliggør, at det første adjektiv kongruerer med kernesubstantivet. På samme side finder man ”*efter nogle Timers rask Trav* (samme), *efter halvfemte Aars utrættelig Flid* (samme)”, der ikke er eksempler på konstruktionen, men som antyder, at adjektivet før kernesubstantivet kongruerer med dette. I (8) er det tydeligt, at adjektivet kongruerer med attributsubstantivet. K. Mikkelsen [Mikkelsen, 1911, s.194] kommenterer de nævnte eksempler med følgende ord: ”undertiden er dog ved lighed med de tilfælde, hvor tillægsfald er bestemmelsesord, tillægsordenes bestemte form trængt ind, f. eks. *efter ti timers uafbrudte vandring* (ved siden af det regelmæs-

sige *uafbrudt vandring*)”. Han lægger mærke til attributsubstantivets grammatiske påvirkning på adjektivet foran kernesubstantivet. Adjektivet kongruerer ikke med dette, men med attributsubstantivet. Det måtte være tegn på en ny tendens, som K. Mikkelsen bemærker, fordi kongruensen i alle nutidige eksempler udvises mellem attributsubstantivet og det efterfølgende adjektiv. De grammatiske forhold inden for konstruktionen kan vises i form af følgende skema:

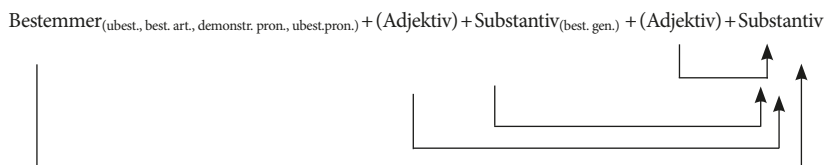

Eksemplet nedenunder viser de interne grammatiske forhold i konstruktionen.

?Et (vældigt) åbenbaringens (stærke) lys

Den grammatiske kongruens er den ene side af medaljen, men de semantiske forhold overlapper ikke de grammatiske. Semantisk henviser både bestemmeren, begge adjektiver og attributsubstantivet til kernesubstantivet. Grafisk kan det fremstilles således:

De semantiske forhold i konstruktionen:

De semantiske forhold afviger dog fra de almindeligt brugte substantiver i genitiv og attributterne. I sætninger som:

(10) *En gammel bils ejer*

(11) *Den gamle bils nye ejer*

henviser adjektivet *gammel* i (10) til *bil* og ikke til *ejer*. Det kongruerer også med artiklen *en*, der henviser til og kongruerer med *bil*. Som det kan ses i (11), henviser begge adjektiverne til de dem direkte efterfølgende substantiver. Artiklen står i forbindelse med det første substan-

tiv i genitiv, altså anderledes, end det er tilfældet i den her beskrevne konstruktion. I konstruktionen henviser *kærlige* i (1) til *ord* og ikke til *trøstens*, og i (2) henviser *stor* til *sejr* og ikke til *retfærdighedens*. Ligeledes henviser *vældig* i (5) til *udfoldelse* og ikke til *kræfternes*. I (8) skal *behagelige* forstås som beskrivelse af *glød* og ikke af *forventningens* med underforstået betydning 'den behagelige glød af en vis art, som man kunne forvente'.

4. SAMMENFATNING

Den i artiklen beskrevne konstruktion forekommer hyppigere end man skulle tro. Det drejer sig ikke kun om "højere stil" og faste vendinger. Konstruktionen forekommer i nutidsromaner, og ikke kun sådanne, hvis handling foregår i middelalderen, hvor forfatteren eller oversætterten ville stilisere sproget til ældre sprog. Eksempler på konstruktionen findes i danske grammatikker. I Poul Diderichsens *Elementær Dansk Grammatik* [Diderichsen, 1957, s. 113] finder man eksempler på konstruktionen under "beskrivende Genitiv". Aage Hansen skriver i *Moderne Dansk* [1967: II, s. 225] om "Genitiv i bestemt form med karakteriserende betydning", og Erik Hansen og Lars Heltoft [Hansen, Heltoft, 2011, s. 448-449] nævner "den såkaldte attributive genitiv". I alle disse tilfælde betragtes substantivet i genitiv som et attribut til det efterfølgende substantiv. Jeg mener, at vi her har at gøre med en syntaktisk konstruktion. Den består af en bestemmer, der kan udgøres af en (ubestemt eller bestemt) artikel, personligt, demonstrativt eller ubestemt pronomen, et substantiv i bestemt form (med efterhængt bestemt artikel) genitiv og et substantiv. Der kan derudover forekomme adjektiver før begge substantiverne. Selve konstruktionen har en fast struktur, og den kan fremlægges således:

Bst.+ (A1) + S1 + (A2) + S2

hvor bestemmeren (Bst.) kongruerer med kernesubstantivet S2, og attributsubstantivet (S1) forekommer som attribut til substantivet (S2). Der kan også være et adjektiv (A2), der kongruerer med substantivet (S1). Derudover kan der være et yderligere adjektiv (A1), der kongruerer med bestemmeren og derved med kernesubstantivet (S2).

Jeg mener, at det er en regelmæssig syntaktisk konstruktion. På det semantiske plan henviser alle tre enheder, der befinder sig i klammen mellem bestemmeren og kernesubstantivet (S2), til kernesubstantivet (S2). Uklart er, om der kan forekomme adjektiver i begge positioner samtidigt.

Ubesvaret og åbent forbliver spørgsmålet om hensigten med konstruktionen og det semantiske plan. Er den et stilistisk middel, eller har den nogen andre funktioner? Jeg vil som næste skridt foretage en korpusundersøgelse, der skal vise produktiviteten, og lave et spørgeskema vedrørende de indfødte brugeres opfattelse af den på det semantiske og stilistiske plan.

REFERENCES

- Diderichsen P. *Elementær Dansk Grammatik*. 2. udg. København: Gyldendal, 1957. 298 s.
- Hansen E., Heltoft L. *Grammatik over det Danske Sprog*. Bind II. Viborg: Syddansk Universitetsforlag, 2011. 746 s.
- Hansen Aa. *Moderne Dansk*. Bind II. København: Grafisk Forlag, 1967. 461 s.
- Mikkelsen K. *Dansk Ordføjningslære med sproghistoriske Tillæg*. København: Hans Reitzels Forlag, 1911. 800 s.
- Tekster:
- Enquist P.O. *Livlægens besøg*. København: Samleren, 2010. 366 s.
- Falcones I. *Fatimas hånd*. København: Cicero, 2011. 898 s.
- Follet K. *Farlige penge*. København: Wangels Forlag, 1994. 413 s.
- Follet K. *Jordens søjler*. København: Cicero, 2007. 780 s.
- Forsyth F. *Dødens drabanter*. København: Lademann, 1982. 336 s.
- Gallico P. *Riviera-kvarteret*. København: Lademann, 1976. 237 s.
- Guillou J. *Coq Rouge*. Aarhus: Modtryk, 2008. 431 s.
- KorpusDK. Available at: <https://ordnet.dk/korpusdk/teksteksempler/kontekst> (accessed: 12.04.2021).
- Larson Å. *Blodskyld*. Aarhus: Modtryk, 2008. 383 s.
- Lloréns Ch. *Jeg vil give dig verden*. Frederiksberg: Jentas, 2010. 861 s.
- Ludlum R. *Janson-direktivet*. København: Aschehoug, 2007. 624 s.
- McBain E. *Mord i Rosenhaven*. Viborg: Forlaget Danmark, 1992. 316 s.
- Skautrup P. *Det Danske Sprogs Historie*. Bind I. København: Nordisk Forlag, 1944. s. 352

Andrzej Szubert

Adam Mickiewicz University, Poland

I DETTE ÅBENBARINGENS LYS — AN EXAMPLE OF WORD FORMATION, INCONGRUENCY, OR MAYBE SOMETHING COMPLETELY DIFFERENT?

For citation: Szubert A. *I dette åbenbaringens lys — an example of word formation, incongruency, or maybe something completely different?* *Scandinavian Philology*, 2021, vol. 19, issue 1, pp. 126–138.

<https://doi.org/10.21638/11701/spbu21.2021.108> (In Danish)

The article concerns constructions such as *et herrens år* in Danish where the first of the nouns is in the definite form (with a suffixed definite article), in the genitive case

and functions as an attribute and not a determiner in relation to the following noun. The determiner (a definite or indefinite article, demonstrative pronoun, etc.), on the other hand, is not linked directly to the following noun but to the one that occurs in the last position of the whole phrase. This stands in contrast to the regular structure of the noun phrase where the determiner refers to the directly following noun (e.g., *en bils ejer*). In the case of the construction discussed here, however, the determiner refers to the last noun in the phrase (e.g., *dette herrens år*). Moreover, adjectives can occur before both nouns, but they will always refer to the last noun (e.g., *en vældig kræfternes udfoldelse*). The work discusses both the grammatical and semantical aspects of the construction. As demonstrated in the article, the construction should not be treated from the perspective of word formation, as it is rather an example of an attributive use of a definite noun in the genitive. Secondly, it is also interesting to point out that the semantic relations within the construction do not fully overlap with the grammatical relations, as from the semantic point of view the determiner, the adjectives, as well as the attributive noun, refer to the main noun. Thirdly, and most importantly, there are strong indications that here we are not dealing with just a few rare examples of a more literary style or certain fixed expressions, but with a regular grammatical construction. To conclude with certainty, however, it is necessary to complement this exploratory research with a corpus study, and preferably also a survey that could reveal the native speakers' perception of the construction.

Keywords: noun phrase, genitive, definiteness, syntactic construction, Danish grammar.

Andrzej Szubert

University Professor,
Adam Mickiewicz University,
4, al. Niepodległości, Poznań, 61-874, Poland
E-mail: szubert@amu.edu.pl

Received: November 17, 2020

Accepted: April 16, 2021